Verbe de cogniţie cu potenţial de pragmaticalizare

Gabriela BIRIŞ[*]

Key-words: *verbal discourse markers, cognition verbs, pragmatic values*

Introducere

Lucrarea propune analiza a trei verbe de cogniție (*a asculta*, *a auzi* și *a înțelege*) cu frecvență relativ mare în uz, cea mai mare parte a contextelor excerptate pentru identificarea valorilor pragmatice constituind simple ocurențe ale verbelor, nesusținute prin alte părți de vorbire. Am integrat în clasa verbelor de cogniție și verbe de percepție, de tipul *a auzi* și *a asculta*, deoarece credem că sunt parte integrantă a clasei, putând explica în acest fel frecventele „glisări" semantice dinspre percepții fizice propriu-zise înspre înțelesuri epistemice.

1. Verbele de cogniție: definiție și categorizări

Inițial, clasa verbelor de cogniție a suscitat interesul filozofilor și logicienilor limbajului, prin problema predicatelor asertive și parantetice, abordările lingvistice fiind relativ recente, deși gramaticile clasice (latinești sau eline) consemnează aceste verbe ca o clasă distinctă. Astfel, interesul pentru studierea verbelor de cogniție este deschis de studiile lui J.O. Urmson (1952), care s-a concentrat asupra *verbelor mintale* și a rolului lor sintactic, acestuia atribuidu-i-se şi paternitatea denumirii de *verbe parantetice*[1]**,** precum şi de studiul semasiologic privitor la *câmpul lexical al cunoașterii* al lui Lorenzo Renzi (1973): *Il campo semantico di „conoscere"*.

1.1. Perspectiva psihologică

Din perspectivă psihologică, *verbele de cogniţie* desemnează tipurile de cunoaştere sau modurile în care se ajunge la a cunoaşte ceva, activităţile mintale fiind subcategorizate în şase clase: *percepţii*, *credinţe*/ *cunoştinţe*, *sentimente*/ *emoţii*, *dorinţe*/ *deziderate*, *intenţii*, *decizii* (D'Andrade 1987, apud Schwanenflugel et al. 1999: 813). În funcţie de gradul de abstractizare şi de dificultatea perceptuală, ele sunt organizate ierarhic, începând cu nivelurile joase de percepţie, recunoaştere, amintire şi înţelegere şi continuând cu nivelurile înalte de metacunoaştere şi evaluare (Scholnick şi Hughes 1987, apud Schwanenflugel et al. 1999: 814). Este vorba despre un continuum al prelucrării informaţiei, ierarhizat de la funcţii de

[*] Universitatea din Craiova, România.

[1] Workshop internațional: *Les verbes parenthétiques: hypotaxe, parataxe ou parenthèse?*, 24–26 Mai 2012, Université Paris Ouest Nanterre, http://sites.google.com/site/parenthetiques2012.

BDD-V2523 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

introducere a informaţiei: *a observa*, de prelucrare: *a gândi*, de memorare: *a învăţa*, până la funcţii de externalizare: *a explica* (Schwanenflugel et al. 1999: 814).

1.2. Perspectiva lexico-semantică

Gramaticile clasice operează cu o primă subcategorizare a verbelor în clase lexico-semantice, propunând numeroase denumiri de clase verbale, preluate, parţial, de gramaticile tradiţionale: *verba affectum*, *cupiendi*, *decernendi*, *dicendi*, *efficiendi*, *impediendi*, *iubendi*, *iurandi*, *negandi*, *persuadendi*, *putandi*, *rogandi*, *sperandi*, *statuendi* etc. Verbele legate strict de cunoaştere sunt incluse fie la categoria *verba sentiendi*, deoarece operaţiile mintale şi cele senzoriale erau tratate împreună, în majoritatea gramaticilor (Blumenthal 2007: 22), fie sunt subcategorizate în *verba cogitandi*, *verba cognoscendi*, *verba sciendi*, în funcţie de tipul de cunoaştere desemnat prin verb:

- *cogito, cogitare, cogitavi, cogitatus* < *com* + *agito* – „a analiza amănunţit, a reflecta, a chibzui, a medita, a gândi, a concepe ceva mintal";
- *cognosco, cognoscere, cognovi, cognitus* < *com* + *(g)nosco* – „a-şi însuşi, a deprinde ceva, a învăţa, a constata, a începe să cunoască, a examina, a investiga, a recunoaşte, a identifica, a aprecia";
- *scio, scire, scivi, scitum* – „a şti, a înţelege, a percepe, a avea cunoştinţă despre, a fi calificat în ceva".

În studiile mai recente se tinde spre adoptarea denumirii de *verbe cognitive* sau *verbe de atitudine cognitivă* (engl. *cognitive verbs*, *verbs of cognitive attitude*, fr. *verbes cognitifs*), renunţându-se la subcategorizarea în operaţii mintale şi/sau senzoriale, considerate acum unitar, pentru limba engleză fiind inventariate 25 de asemenea verbe de către Gloria Cappelli (2008: 531): *assume/a presupune*, *believe/a crede*, *bet/a paria*, *conjecture/a presupune*, *consider/a considera*, *doubt/a suspecta*, *a se îndoi*, *expect/a nădăjdui*, *fancy/a socoti*, *a presupune*, *feel/a simţi*, *figure/a-şi închipui*, *gather/a bănui*, *guess/a-şi închipui*, *a fi de părere*, *imagine/a-şi imagina*, *judge/a aprecia*, *a considera*, *know/a şti*, *presume/a-şi închipui*, *a bănui*, *reckon/a crede*, *a presupune*, *see/a vedea*, *sense/a înţelege*, *a pricepe*, *suppose/a presupune*, *a-şi închipui*, *surmise/a bănui*, *a suspecta*, *suspect/a bănui*, *a suspecta*, *think/a gândi*, *a înţelege*, *trust/a spera*, *a nădăjdui*, *wonder/a se întreba.* Autoarea constată că acestea constituie un sistem complex, dinamic, caracterizat prin două particularităţi: *epistemicitate* şi *evidenţialitate*[2] (*ibid*., 531), fiind dispuse pe axa cognitivă între doi poli: *a şti* şi *a nu şti*, codificând diferite tipuri de date provenite din percepţie, cunoaştere (inferenţă) sau din afectivitate (impresii, credinţe) (*ibid.*). Pe această axă nu există poziţii fixe, punctuale, ci doar valori care variază în funcţie de contextul semantic sau pragmatic (*ibid.*). Clasa de verbe este interesantă pentru rolul fundamental jucat în comunicare, prin posibilitatea pe care o acordă vorbitorului de a evalua epistemic o stare de lucruri, aducând probe în acest sens, şi prin opţiunea interlocutorului de a reacţiona la informaţie, în baza unor indici contextuali şi de comunicare (cunoştinţe anterioare, valori, atitudini etc.) (Cappelli 2007: 178).

[2] „Verbs of cognitive attitude lexicalize the interplay of two fundamental conceptual domains, epistemicity and evidentiality, and the modulation of their complex internal structure" (Cappelli, 2007: 178).

BDD-V2523 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

Rețelele semantice electronice de tipul Wordnet[3] acceptă o clasificare a verbelor în 15 subdomenii[4], optând pentru termenul *verbe de cogniţie* (engl. *verbs of cognition*), categorie în care se includ „verbs of thinking, judging, analyzing, doubting/verbe care exprimă raționamente, judecăți, analize, dubiu", separat de verbele de percepție[5].

În cadrele lingvisticii funcţionale, mult mai centrată pe uz, cel mai mare interes a fost acordat verbelor cu frecvenţă mare, de tipul *know/a ști* sau *think/a gândi*, *a considera*, *a crede*, în legătură cu care s-a observat un comportament diferit de al celorlalte verbe de cogniţie, deoarece s-au îndepărtat destul de mult de sensurile „canonice" şi nu mai funcţionează ca verbe propriu-zise, fiind mult mai aproape de un statut adverbial (Bybee, Scheibman 1999, Thompson, Mulac 1991). Pornind de la criteriul frecvenţei în uz, se constată o ierarhizare în verbe cu frecvenţă mare: *know/a ști*, *think/a gândi*, *a considera*, *a crede*, medie: *guess/a presupune*, *believe/a crede* şi verbe cu frecvenţă mică: *wonder/a se întreba*, *understand/a înțelege* (Wierzbicka 1996), lista predicatelor mintale incluzând primitivele conceptuale[6] THINK, KNOW, WANT, FEEL, SEE și HEAR (Wierzbicka 1988, 2004).

În ultimii ani, verbele de percepţie au suscitat interesul specialiştilor străini (Grezka 1990, Franckel, Lebaud 1990) şi al celor români (Nicula 2010, 2011), încercându-se descrierea cât mai completă a comportamentului sintactic și a semanticii acestor verbe. Categorizările din lingvistica românească au vizat subgrupa *verbelor de percepție*, clasificate în funcție de organele receptoare ale stimulilor fizici în a) *verbe de percepție vizuală*: a *vedea*, *a privi*, *a arăta*, b) *verbe de percepție auditivă*: *a asculta* și *a auzi*, c) *verbe de percepție tactilă: a simți* și *a atinge*, d) *verbe de percepție gustativă*: *a gusta*, *a avea gust* și e) *verbe de percepție olfactivă*: *a mirosi* (Nicula 2010: 44–47), în funcție de clasele de percepție dinstingându-se trei grupe: *verbe de percepție nonintențională/nonagentive*, *verbe de percepție intențională/agentive* și *verbe evidențiale* (*ibid.*). Verbele de percepție au fost separate în acest fel de cele de cogniție, deși concluziile studiilor menționate (Nicula 2010, 2011) au evidențiat numeroase suprapuneri sau extinderi semantice între clasa verbelor de percepție și cea a verbelor de cogniție, spre exemplu.

Cu toate că lucrările lingvistice româneşti consemnează înscrierea verbelor în anumite microcâmpuri semantice, semnalând existența unor *vebe ale cunoașterii*, cu exemplele: *a afirma*, *a nega*, *a cunoaște*, *a recunoaște*, *a tăgădui*, *a deduce* etc. (Irimia 1997: 179), criteriile de categorizare rămân neprecizate.

[3] Wordnet organizează materialul lexical pe baze semantice, într-o rețea de noduri interrelaționate, care reprezintă sensuri, un nod concentrând totalitatea formelor lexicale care exprimă un anumit concept.

[4] Aceste subdomenii sunt: verbe de mișcare, de percepție, de contact, de comunicare, de competiție, de schimbare, de posesie, de cogniție, de creație, de emoție, de posesie, de stare, meteo, de îngrijire și funcționare a corpului și de comportament social și interacțiune.

[5] Vezi http://wordnet.princeton.edu/man/lexnames.5WN.html

[6] Prin *primitive conceptuale* Anna Wirzbicka înțelege acele concepte greu de definit sau definite lexicografic circular, nedecompozabile, constituente majore ale minții omenești (Goddard și Wierzbicka, 1994, 2002).

BDD-V2523 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

2. Contribuţii teoretice privitoare la verbele de cogniţie

Problematica verbelor de cogniție este strâns legată de cea a marcatorilor discursivi, în pragmatică, și de problema structurilor incidente și de comentariu, din sintaxă, subiecte redescoperite de cercetători în ultimele trei decenii. Gramaticile tradiționale au evitat sistematic subiectul marcatorilor discursivi verbali deoarece aceștia nu puteau primi descrieri gramaticale „canonice", având mai curând efectul de a „strica" sintaxa și de a fi prezenți exclusiv în comunicarea orală, deci „nonstandard". În general, marcatorilor verbali li s-a negat statutul gramatical, deoarece nu sunt obligatorii (Waltereit 2002), țin foarte mult de dimensiunea interpersonală (Manili 1989), dar și de variația regională sau de conținut a enunțului (Benjamin 2010: 254).

În lucrările lingvistice românești de dată recentă, aceste aspecte se regăsesc – fragmentar – în capitole dedicate conectorilor frastici și transfrastici, cu referire particulară la expresii: *așa cum ai văzut*, *după cum știi*, *după cum se știe* (GALR: 735) sau în capitolele despre construcțiile incidente fără rol semantic, de tipul *automatismelor verbale*: propoziții: *mă rog?*, *ce să-i faci?*, *cum să spun*, *știi?*, fraze: *nu știu cum să spun* (*ibid.* 742).

S-a observat că secvențele incidente de glosare a acțiunilor mintale, verbale, senzoriale, într-o narațiune, se introduc prin verbe de tipul *declarandi*, *cogitandi*, *sentiendi*: *a zice*, *a spune*, *a striga*, *a începe*, *a repeta*, *a auzi*, *a se gândi* (Gabrea, 1965) și că apelul la receptor se face prin *ticuri* – false vocative/imperative/interogative – provenind din automatizarea unor secvențe inițial apelative: *mă-nțelegi*, *îți închipui*, *știi*, *auzi*, *frate*, *domnule*, *drept să vă spun*, *vezi bine* etc., cu rol fatic (Pop 1991: 81).

Între verbele de cogniție apar o serie de „glisări" sau de suprapuneri de semnificație, în special în cazul lui *a ști* și *a vedea* (motivate etimologic prin rădăcina indo-europeană **weid-*, care desemnează, într-o manieră generală, cunoașterea și vederea drept caz particular al cunoașterii), care merg fie în direcție cognitivă: *a înțelege* utilizat pentru „a-și da seama, a realiza" sau „a descifra", *a ști* utilizat pentru „a cunoaște" sau „a considera", fie în direcție perceptivă, cu suprapuneri peste alte verbe de percepție, dar de nivel superior: *a auzi* pentru „a afla" sau „a se zvoni" și *a vedea* pentru „a constata, a observa". Este vorba de deplasări în interiorul aceluiași continuum informațional explicat la punctul 1.1. Româna permite frecvent astfel de „glisări", semnalate și de alți autori (de exemplu: *a vedea* cu înțelesul „a auzi" sau „a percepe cu gustul"), explicate prin interdependența dintre diferite organe de simț, care funcționează „împreună și legat" (Cazacu 1950: 259):

> „Ia să vedem ce spune N"
> „Să-l vezi ce vorbește și apoi să-ți dai părerea despre el."
> „Caut dzama să văd sărată-i?" (*ibid.*)

3. Situația verbelor de cogniție în româna actuală

Pentru româna actuală, contextele de limbă vorbită au fost selectate din volume de eșantioane care acoperă perioada 2002–2011, din culegeri de texte

BDD-V2523 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

dialectale pentru regiunea Munteniei, care acoperă anii ‘70, și din cotidianul „Evenimentul zilei” pe anul 2007 (ianuarie–decembrie), precum și din 2002–2003, prin suplimentul „Life & Style” al ziarului. Au rezultat 10 exemple pentru verbele *a auzi* și *a asculta*, considerate împreună, și 11 exemple pentru verbul *a înțelege*.

A auzi* și *a asculta

Cele două verbe presupun situații de dialog cu un înalt grad de familiaritate, între interlocutori caracterizați în același timp prin diferență de vârstă sau de statut social: persoane cu experiență de viață vs. tineri sau politicieni vs. reporteri.

Statutul formei de imperativ *auzi* este unul interjecțional, putând fi substituită prin *hei!* sau *băi!* fără nicio modificare semantică a enunțului, exemplul de sub (1). Ea implică o încălcare intenționată a regulilor de politețe prin tutuirea interlocutorului ca efect retoric de susținere a unui avertisment sau de încercare de a continua un dialog în contradictoriu (8), prin care se minimalizează statutul social sau prestigiul social al interlocutorului. Formele întărite pronominal de tipul *ascultați-mă* se pot glosa prin „credeți-mă” și se folosesc în susținerea unor argumente (4), (9), dar și ca mărci de negociere a dreptului la replică (3) sau de reluare a unui dialog, în ciuda dezacordului cu interlocutorul (10). Formele *vă ascult* și *vă ascultăm* sunt utilizate pentru fluidizarea dialogului, fiind rostite de moderatorii emisiunilor televizate, prin care cineva este invitat să ia cuvântul (2), (5), (6), (7). Ele pot fi orientate spre participanții la dialogul direct din studioul de televiziune sau pot fi un îndemn la atenție din partea telespectatorilor, constituind în același timp situații de păstrare a semantismului originar al verbului și de dublă decodare: pragmatică și literală.

1. n-am mai venit aicia după papuci/ mă-ntorc îndărăt la bătrân acasă și-i spus: „*auz*/ mă/ uite așa/ așa ș-așa”/ câseră/ bătrânu zice: „al dracu-a făcu că nu l-a omorât de tot/ să-l sature dracu de nuntă” (TDM I: 7).

2. MG: tre’ să vă ascultăm↓ ca președinte al României.
TB: domnu’ Geoană↓ va trebui să mă ascultați (aplauze în sală) cinci ani și trei zile↓ da’ *ascultați* aici.
MG: *Vă ascult*.
TB: /ă:: ++ Acum două săptămâni↓ + s-a semnat un contract de două sute cincizeci de <MARC milioane de dolari MARC>. ++ Pentru ce? (râsete în sală)
MG: Pentru domnu’ Cocoș?
TB: Nu (rumoare; aplauze în sală) ++ Mai încercați (PPC: 57).

3. TB: E interesant↑ e interesant de știut↓ + pentru că:://
RT: Am înțeles↓ așteptați răspuns de la domnul Mircea Geoană. E în regulă. Vă rog.
TB: eu//
MG: firme↑ firme↑//
TB: eu m-am documentat↑//
MG: *Ascultați↓ ascultați↓*//
TB: Nu↓ vă rog↓ //
MG: *Ascultați* un pic.
TB: Eu m-am documentat pentru această↑ +/ă: emisiune↓ și aș vrea să aflu de la domnu’ Geoană↑ ce piețe de export au căzut (PPC: 69).

BDD-V2523 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

4. AU: veți afla că și dumneavoastră↑ și domnu' Dobre↑ și domnu' Berceanu↑ +sânteți vinovați↑de faptu' că: am pierDUT↑ cinci centuri↓ + de mari + orașe↓ + și cinci sute de↑ + <R kilometri de drumuri naționale care puteau fi reabilitate cu bani de la Banca MondiAlă↑ R> care ce să vezi? se pierd↓ acum↓ pe treizeci și unu iulie↓ [fiindcă noi n-am fost + în stare să-i tragem↓ da? Așa că poate există și niște răspunderi↑ și niște vinovați↓ domnu' Orba.
LO: Nu↓ nu. este vorba de cinci centuri↑ + cinci centuri↑≟ *Ascultați-mă*↓ că știu foarte bine] subiectu'. Este vorba de finanțarea a cinci centuri↑// (PPC: 109).

5. VT: <F Eu mi-am câștiGAT numele meu↑ pe MUNca mea de scriiTOR↑ și de isTOric. Voi ați fost [trepădușii lui BĂSEScu↓ și veți pleCA. F>
AS: Am înțeles. Nimeni nu jignește pe nimeni în] această emisiune::↑//
VT: <F păi veți pleCA odată cu Băsescu↓ domnule. F>
AS: Domnule Vadim Tudor↓ haideți să-l ascultăm și pe domnu' Preda. *[Vă ascult.*
VT: <F Păi asta-i culmea.] Îmi spune un om↑ F>
AS: <MARC Vă rog frumos↑ MARC>//
VT: <F un om cu douășcinci de ani mai tânăr↓că eu sânt ca nuca-n perete doamnă? F>
AS: Am înțeles. Ați spus punctul de vedere↓haideți *să-l ascultăm* (PPC: 121).

6. OP: Nu↓ nu sunt nervoasă. Pentru corectitudine↓ a spus astăzi premieru' că va continua restructurarea agențiilor guvernamentale. Și vroiam [să-l întrebăm <F în această seară pe domnu' SeiTAN cum se va întâmpla F>.
VV: Corectitudinea cui doamnă? Stimată doamnă↓] ați spus că am timp să termin.
OP: Vă rog.
VV: Vedeți↓ de-aia nu ne înțelegem. Nu tre' să ne smulgem cuvintele din gura altuia. Dumneavoastră↑ la mine după TREIzeci de secunde brusc deveniți nervoasă↓ nu știu din ce motiv.
LN: *Vă ascultăm*.
OP: Vă rog (PPC: 203).

7. MS: din optze-] OK. Din optzeci și șase de senatori↑ care-au votat astăzi↑//
PR: Așa↓ *vă ascultăm. Vă ascultăm*.
MS: majoriTAtea↑ care-au fost prezenți și-au votat↓ +majoriTAtea↑ +este a PSD PNL. Pentru că↑ + <F din păCAte↓ senatorii PD-L-ului↑ nu au fost toți acolo↓ dar eu nu-i↑ eu nu:: F>// (PPC: 278).

8. AS: Bun. Domnu' Preda n-a avut cu ce să:: ne dea↑ pînă la urmă în diRECT cu arguMENtele↑legate de asta↓//
VT: Să ai grijă↓ *auzi:*↑ domnu':: ↑//
AS: Lăsați-mă și pe mine să vorbesc↓ vă rog frumos.
VT: domnu' Preda↓ eu am mai cunoscut un Preda în țara asta↓ da' era Marin Preda↓ era un Mare scriitor. Dumneata ești Neica nimeni domnule↓ dumneata ești un țucăLAR al lu' [Băsescu↓ și eu te rog↑ eu te rog↑//
AS: N-are niciun rost domnule Vadim Tudor să vorbiți] cu domnul Preda↓ în condițiile în care a întreRUPT această convorbire↑//
VT: *Auzi.* Nu nu↓ stai puțin↓ [stai puțin↓ stai puțin (PPC: 121).

9. AS: Nu cred că pe telespectatori și pe alegători↑ îi interesează această luptă↑ continuă↑ politică//

BDD-V2523 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

VT: <F Îi interesează: ↑ sănăTAtea ŞEfului STatului↓ F>//
AS: Nu. [Îi interesează Altceva. Ascultaţi-mă puţin.
VT: <F care vrea să-i mai păcălească pe români cinci ani↑] îi interesează pe toţi. F>
AS: *Ascultaţi-mă***.**
VT: Da' nu-mi spune mie ce-i interesează pe români doamnă.
AS: Nu.
VT: Că eu ştiu mai bine (PPC: 122).

10. VT: Asculţi zi de zi Chopin cum ascult eu?
RD: Ascult zi de zi↓ da' nu neapărat numai Chopin.
VT: <@ Chopin cântat de:: Vali Vijelie @>
VT: Eu glumesc.
RD: Cu manelele n-am treabă.
VT: *Ascultă-mă* puţin↓ Răzvan.
RD: Haideţi să revenim puţin.
VT: <F *Ascultă-mă* puŢIN. F> (PPC: 139).

A înţelege

Utilizările lui *a înţelege* au cea mai clară orientare interacţională, constituind mărci de negociere a unui acord şi sunt parte a unor structuri mult mai ample: *ce să înţeleg din asta?*, *hai să ne înţelegm*, *staţi să ne-nţelegem*, neputând fi considerate izolat decât foarte rar (un singur exemplu, cel de sub 3: *înţelegi*). În acelaşi timp, sunt şi structurile integrate cel mai bine în enunţ, decuparea lor din context alterând sensul global al dialogului.

Formele de perfect compus *am înţeles* aparţin de fapt unui prezent al dialogului, prin care se realizează concesii unor argumente susţinute insistent de interlocutor, adesea vicioase, din punctul de vedere al locutorului, fiind formule de aplanare a unor dispute şi sunt rostite, în general, de către moderatorii emisiunilor televizate sau de către invitaţi mai puţin dispuşi la a dialoga în contradictoriu. Toate structurile conservă integral semantismul verbului.

Prin formula *mă-nţelegeţi* se încearcă obţinerea acordului din partea interlocutorului, faţă de o situaţie presupusă ca negativă de către cel care o enunţă, exemplul de sub (4).

1. C. P: Cred că este şi trist şi grav în acelaşi timp. Ce *să înţeleg* din asta? Că şi-au fixat un obiectiv din a elimina toate proiectele ce aduc cu „Moartea domnului Lăzărescu"? (Interviu cu Cristi Puiu, Ev.z., 8 ian. 2007)

2. M.A: Acum, *hai să ne înţelegem*. Mie îmi place abordarea profană, uşor poetică. Serviciile de informaţii sunt o treabă serioasă, care lucrează după nişte reguli ale lor. Ele funcţionează în cadrul legii. Nu ne ducem acolo să ne facem de cap, ca reprezentanţi ai României, care şi cum vrem. (Interviu cu Marin Antonescu, Ev.z., 7 feb., 2007)

3. Uite iistoria satului nostru/ ... ie foarte complicat-adică nu prea se găseşte-aşa firu?... firu cu... ca să-l găseşti iezact/ aşa/ dă unde s-ar hi născut iel/ aşa/ du prâ ăi bătrâni c-an cules şi ieu aproape cân-ieream copil/ ... tânăr, *înţelegi*/ ... ă... spunea c-ar hi fost uni fugari-aşa, dî alte părţi.../ pă timpuri/ şi să stabilea aşa/ iera păduri pe-aici/ să stabilea-ntr-u loc/ ş-acolo devenea şi cu familia lui/ cu... nu ştiu ce/ cu neamurili

BDD-V2523 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

lui/ și să stabilea la un loc: aici unu/ mai dincolo altu/ ș-așa c-a fuost cic-aici unu uarjă/ și... ș-unu stănilă-n î stănizlăvești/ ș-unu caușu-n caușești/ ... pă timpuri/ așa... *am înțeles ieu* pă timpuri/ așa/ știi? Ei da... altcuma n-am/ n-am putut să aflu nici io mai mult... (TDM I: 170).

4. m-am măra fată de dooșpatru dă ani/ așa să mărita fetile-atuncea/ fată de dooșpatru dă ani (...) nu să ezista/ fată mică să mărite? Sau fată mică să nu fie cinstită/ *mă-nțeleges*-ce ... vrea să zică asta/ da/ s-a zis/ care erea/ erea dă râs maică-n sat/ (TDM I: 463).

5. L: s_închidi automat.
D: pornești digeaba.+++ ăsta-l pornești↑ ++ da' o <F CLACAT>
L: da da↓
D: <F S-O TERMINAT
L. *am înțeles* de_acum cî trebui sî-l știi oleacî↓ (CRVA: 48).

6. L: <Î CÂTI cameri ari?
A: <Râs dou> (râde în continuare)
L: și când ești +++
A: îi exactî î: î ++ cum ai tu. î: ↓dou cameri. Era înainti. Treci dintr-una într-alta↑ și poți și intri-n una și di pi hol.
L: a î + *am înțeles*. așa. și făceau: î ↓ înainti. știi.
A: da. Deci amândou au intari di pi hol↓ di pi scarî amândou↑ și dintr-una_ntr-alta. (țipăt de copil)
L: da. Da.
A: știi? ++ <î și baia și bucătăria (CRVA: 61–62).

7. CA: ... am ajuns↑ + să nu mai fiu așa de sensibil la prejudiciile↑ de discurs↑ ci ≟ Și să spun în sensul acesta nu pentru a-l ↑ (AK) + a-i face vreun (AK) vreo reverență sau vreo (AK) vreun semn de simpatie lui Corneliu Vadim Tudor sau lui Gigi BeCAli↓ să spun că < Î oamenii ăștia↑ Î> fie și pentru că n-au apucat măCAR↑ încă nu mi-au mâncat Banii↓n-au mâncat banii publici. Și Lucru' ăsta↑ + e mai grav↓ că în vreme ce eu mă ocup de limbaju'↑ sau de atitudinile↑ sau de extravagațele [lui Becali sau Vadim↑//
AU: *Am înțeles*. Ceilalți] guvernează↓ [ei n-au fost la//
CA: ei sunt niște oameni] care de douăzeci de ani↑ + ne TOAcă din punctu' ăsta de vedere. <Î Și întâmplător↓ cei doi↑ Î>++ [poate că n-au apucat↓ nu-s acolo (PPC: 102).

8. VT: Vreau să vă spun că miercuri↓ Tony Blair a fost făcut albie de porci↓ chiar de parlamentarii briTAnici.
AS: Domnule Preda.
VT: A fost crimiNAL de război. Nu și-au scos ochi ca↑//
AS: *Am înțeles*. Domnule Preda↓ ați reacționat aCOlo↑ probabil nu numai pentru că a vorbit↑când se: ↑ spuneți dumneavoastră↓ se vorbea despre Irlanda. Haideți să vorbim de problema de fond↓ din România↑ că pentru români e mai important +FONdul↓ decât forma. CP: Da↓ e importantă:↑ și forma↓ și sigur↓ procesul-verbal al ședinței poate demonstra faptu' că::↑EU am dreptate↓ și nu domnu' Vadim Tudor↓ care↑ deși invocă o lungă experiență↓ nu se descurcă acolo↓ adică::↑ + e ca nuca-n perete↓ [vorbește despre: alegeri fraudate↑

BDD-V2523 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

AS: *Am înțeles*↓ dar mi se pare o polemică] FALsă până la urmă. Tema este alta (PPC: 120).

9. VT: <F Eu mi-am câștiGAT numele meu↑ pe MUNca mea de scriiTOR↑ și de isTOric. Voi ați fost [trepădușii lui BĂSEScu↓ și veți pleCA. F>
AS: *Am înțeles.* Nimeni nu jignește pe nimeni în] această emisiune::↑//
VT: <F păi veți pleCA odată cu Băsescu↓ domnule. F>
AS: Domnule Vadim Tudor↓ haideți să-l ascultăm și pe domnu' Preda. [Vă ascult.
VT: <F Păi asta-i culmea.] Îmi spune un om↑ F>
AS: <MARC Vă rog frumos↑ MARC>//
VT: <F un om cu douășcinci de ani mai tânăr↓că eu sânt ca nuca-n perete doamnă? F>
AS: *Am înțeles.* Ați spus punctul de vedere↓haideți să-l ascultăm (PPC: 121).

10. MȘ: În acea strategie↑ După ce] va fi discutată în Guvern↓ o să veniți în Parlament↓ și-o să vedeți că elementele↑ + de continuiTAte ale acestui proces↓ vor fi PRINse pentru anu' viitor//
VV: Aoleu↓ deci continuitate↓ *am înțeles*.
MȘ: cont-
VV: *Am înțeles*.
MȘ: Da- dacă mă lăsați să-mi termin [ideea↓ aș fi recunoscător.
OP: Vă rog să vă terminați ideea.] domnule Varujan (PPC: 189).

11. AU: Din păcate în istoria noastră au mai fost niște momente în care s-au restrâns↑ DRAStic [drepturile cetățenești.
VV: Nu. Stați↓ nu↓ *să ne-nțelegem*.] Domnule Ursu↓ mo- erau restrânse prin <MARC Constituție↑ MARC> că nu aveai voie să faci alt partid decât Partidu' ComuNIST.
AU: Nu. Și prin declararea stării de necesiTAte a unor situații↑ și la revoluție și la mineriAdă.
VV: Bun. /ă: Declararea stării de necesiTAte atunci↑ +a aVUT la bază↑ /ă::= Atunci nu s-au [restrâns drepturi civile.
AU: O amenințare↑]//
VV: Nu s-au restrâns drepturile ciVIle↑//
AU: Ba da (PPC: 225).

Concluzii

Prin compararea exemplelor de limbă vorbită cu cele de limbă literară scrisă (I.L. Caragiale: *Momente și schițe*, George Călinescu: *Enigma Otiliei* și *Bietul Ioanide*, Camil Petrescu: *Ultima noapte de dragoste întâia noapte de război*), s-a conturat ipoteza evoluției unor structuri, în timp, în direcția simplificării: *auzi dumneata → auzi*, *mă înțelegi (dumneata) → înțelegi*, prin rafinarea și modificarea semantismului inițial. Totodată, frecvența mult mai mare în textele literare a verbelor *a auzi/a asculta* indică, probabil, unele „mode" lingvistice ale epocii, sub influența limbii franceze[7]. În prezent, structura *mă înțelegi* nu mai funcționează ca marcă de atenuare cu o frecvență la fel de mare, așa cum se întâmplă în romanele călinesciene, spre exemplu.

[7] Această ipoteză pentru care mulțumim dnei prof. univ. dr. Rodica Zafiu necesită aprofundarea cercetării și extinderea documentării.

BDD-V2523 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

Formele *ascultă* sau *ia ascultă* sunt structuri imperative urmate de prenume în vocativ, în majoritatea exemplelor, fiind folosite ca mărci de atenuare pentru secvențele interogative sau asertive pe care le introduc, anticipate de locutor ca având un posibil potențial conflictual sau de dezacord pentru interlocutor. Astfel, aceste forme precedă întrebări „incomode" ce conțin „atacuri" la „fața" pozitivă a interlocutorului, imixtiuni în spațiul său de intimitate, în exemplele de sub (1), (2), sau (3):

1. – Voi trece din stăpînirea lui Pomponescu în posesia unui bine intenţionat. *Ascultă*, Pica, vreau să-mi lămureşti o chestiune. Cum se face că tu, o intelectuală, arăţi interes pentru un om mai puţin cerebral?
– Şi eu mi-am pus această chestiune. Dar, vezi tu, ce înseamnă un intelectual? Un om cu diplomă? Prin intelectual am înţeles totdeauna un om fin, o minte excepţională, un savant, un artist în care să am stimă. Nu cred ca tu să pretinzi să nimeresc neapărat o personalitate. În mediile pe care le frecventez n-am găsit-o, şi pe urmă cunosc, cum e şi firesc, tineri care nu s-au afirmat. Printre aceştia, tocmai artiştii nu m-au atras. Sunt aşa de mediocri, ţi-e milă să le mărturiseşti că nu le afli nici un talent. Şi apoi sunt invidioşi, meschini. O fată cultă preţuieşte fiinţele excepţionale, însă nu e obligată a sta singură pînă întîlneşte una în care crede.
– Nu zic că n-ai dreptate!
– Cît despre ceilalţi intelectuali, vreau să zic titraţi, suntde o platitudine înspăimîntătoare. Mai toţi superficiali, vîrîţi pînă-n gît în specialitatea lor. Puţini am găsit să aibă un suflet, cum să zic, bărbătesc, ceva eroic cît de cît, în sfera lor de activitate, care să inspire admiraţie unei femei.
– Deci cauţi un erou! (*Bietul Ioanide*).

2. Gaittany era un om cu educaţie aşa de fixată, încît unele lucruri îi erau imposibile. Niciodată nu comunica el cel dintîi o veste rea altuia, întorcea vorba în aşa chip încît ceilalţi să ghicească şi să spună cuvîntul neplăcut. Şi pentru acest caz Smărăndache avea o anecdotă dialogică. Presupunea că
Gaittany fusese însărcinat să comunice cuiva moartea unei fiinţe apropiate.
– *Ascultă*, Gaittany, ce-i cu unchiul?
– Bine.
– Ce fel de bine? Nu dă nici un semn de viaţă.
– E puţin indispus.
– Eu am aflat că e rău bolnav.
– Nu chiar aşa de rău.
– Dacă moare?
– Oo, încă nu!
– Gaittany, a murit!
– Da, domnule, închipuie-ţi! (*Bietul Ioanide*).

3. După o destul de lungă familiarizare la ştrand, la tenis şi pe motocicletă, Sultana chemă într-o zi pe Demirgian.
– *Ascultă*, Demirgian, tu nu vrei să te însori?
– Ba m-aş însura, răspunse acela privind-o cu circum-specţie, ca într-un început de tocmeală dificilă. Mi-ai găsit cumva vreo partidă?
– Nu, ţi-aş propune să te însori cu mine.
– Nu m-aş da înapoi!

BDD-V2523 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

– Prea grozav nu eşti, dar ai bărbăţie în tine, nu întristezi o femeie. Să te mai cultivi totuşi (*Bietul Ioanide*).

Forma *auzi dumneata* din exemplele (4) şi (5) are un statut interjecţional şi ar putea fi substituită printr-o altă structură orală ca *măi să fie***,** ambele cu funcţie metadiscursivă, „narativă", prin care se exprimă mirarea, nedumerirea, nemulţumirea locutorului faţă de conţinutul unei relatări:

4. Felix fugi fără să mai asculte, deşi Stănică îl strigă, desperat:
– Stai, frate, am ceva să-ţi mai spun.
Felix comunică seara lui moş Costache dorinţa lui Iorgu, făcîndu-i acestuia un portret din cele mai măgulitoare, aşa, din scrupul amical, deşi nu-şi făcea iluzii asupra prestigiului său pe lîngă moş Costache. Bătrînul bulbucă ochii mari.
– Ţi-a spus el că cumpără? *Auzi dumneata*, şi cît dă?
– Dă cît ceri. Vrea să discutaţi!
– Păi, nu mi-a trimis el vorbă prin Stănică zilele trecute,cînd l-am întrebat, că nu e amator? Spunea că a cumpărat în altă parte.
– Să ştii că nu e adevărat. Domnul Iorgu l-a trimis peStănică la dumneata tocmai ca să te roage să-i vinzi casele, i-a dat şi bani pentru asta. I-a dat şi mai înainte două sute de franci de faţă cu mine, ca să-i prelungeşti contractul (*Enigma Otiliei*).

5. Căsătoria îi apăru din toate punctele de vedere absurdă, şi necazul lui viril îşi găsi numaidecît un aliat în obligaţia de a deschide ochii Georgetei. După ce o învinovăţi pe fată de discreţie culpabilă (aceasta se apără spunînd că nu era nimic sigur, numai vorbe de-ale lui Stănică), o întrebă:
– Ştii bine care e situaţia lui Titi, ce fel de om e?
– Nu! Îmi închipui că nu e criminal. Mă sperii.
– Titi a mai fost căsătorit.
Georgeta rămase cu gura căscată. Combinaţia lui Stănică, în aparenţă în favoarea sa, apărea acum ca o manoperă de a căpătui un june bleg, care sta pe capul părinţilor.
– *Auzi dumneata!* Spune-mi tot, Felix.
Felix îi povesti fără exagerări, dar cu o răceală ironică intenţionată, toată istoria lui Titi. Căsătoria cu Ana, încăpăţînările sale, maniile (printre care nu uită legănatul), supunerea la instrucţiile Aglaei, convingerea lui că Simion era nebun şi că un factor ereditar apăsa şi asupra lui Titi. Toată fantezia matrimonială a Georgetei, care se ţinea numai de o vanitate de fată cu viaţă neregulată, se spulberă. Georgeta începu să rîdă cu lacrimi.
– Felix, zise ea, orice om are un gărgăune. Eu, Georgeta, fată cu libertate de gîndire şi capabilă să sucesc capul la trei generali deodată, măritată cu un desenator? Dar e absurd. Felix, eşti prietenul meu. Pe Stănică am să-l dau afară.
Însă nu-l dădu, atît de nevinovat părea la faţă cînd intră pe uşă chiar în acea zi. Mirosise parcă în aer schimbarea.
– *Ascultă*, Stănică, tot mai susţii să mă mărit cu ursul tău?
– Eu? Cum desconsideraţi bunele mele sentimente! Mă uitam la tine şi la Felix. Ce tinereţe şi frumuseţe! Vă invidiez. Iubiţi-vă, bucuraţi-vă de viaţă, daţi-le dracului de prejudecăţi. Ştii de ce-am venit? Am venit să te întreb frăţeşte, vrei cu dinadinsul să-l iei pe Titi? Ei s-au prins, o iau în serios. Eu am făcut o glumă, acolo, dar sunt dator să te previu. Titi ăsta nu e cum îl vezi, e ca un catîr. Soacră-mea, nici ea nu e sfîntă. E o onoare pentru mine să-mi fii cumnată, întîi de toate însă vreau să-ţi fiu un prieten. Nu e aşa, domnule Felix? (*Enigma Otiliei*).

BDD-V2523 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

În exemplul următor, verbul *a auzi* este substituibil printr-o interjecție cu funcție fatică, de tipul *hei!*, *băi!* etc.:

> 6. Renunţîndu-se la orice explicaţie, cei de faţă se purtară unii cu alţii ca şi cînd s-ar fi cunoscut. Felix nu-şi putea închipui ce-l determinase pe Stănică să-i aducă în casă astfel de inşi. Nu era probabil nici o explicaţie, afară de acea obişnuită, că Stănică era nevindecabil în a se amesteca în toate şi a provoca cele mai absurde situaţii, ca să stea de vorbă cu toată lumea şi să afle toate.
> – Fumaţi, nu e aşa? întrebă Stănică, şi apoi tot el răspunse:
> Cum să nu fumaţi? Se prefăcu că se caută prin buzunare, apoi se scuză:
> – Sunt şi eu un boem în felul meu! Am crezut că am, darn-am! Însă „unchiul“ meu are un tutun tare, teribil! Numai nu-i pentru domnişoare.
> – Şi de ce să nu fie pentru domnișoare? zise studenta de pe fereastră, bălăbănind picioarele şi relevînd un glas gros.
> – *Auzi*, scumpe unchiule? strigă Stănică. Dă-ne, te rog, puţină mahorcă de-a dumitale. A venit tinereţea, studenţimea, trebuie s-o sărbătorim. E în joc onoarea nepotului dumitale şi iubitului meu văr, Felix (*Enigma Otiliei*).

Lectura verbelor se poate face strict literal, caz în care se conservă sensul propriu de verb de percepție, pentru că urmează citarea/citirea unor fragmente literare, sau se poate da o interpretare pragmatică, de marcatori verbali, situație în care pot fi glosate ca apeluri la atenția și interesul interlocutorului pentru citările conținute în enunț:

> – Bea-ţi cafeaua, Iti, că se răceşte, îl îndemna Aurora.
> Sufleţel sorbea o gură de lapte, ştergîndu-se de frişcă pe buze, şi vîra în gură o prăjitură din mormanul de dulciuri pe care diligenta Aurora («ca Penelope de harnică», îi zicea Sufleţel) le avea zilnic în casă.
> – *Ascultă*, relua întărit Sufleţel lectura:
> «Nu le lipsesc liniştea sigură şi viaţa fără amăgiri, bogată în bunuri felurite, tihna adîncă (cavernele, lacurile lucitoare, văile răcoroase, mugetul boilor, somnul dulce sub copaci»).
> Minunat! Minunat! (Sufleţel avea admiraţia convulsivă, şi la imaginea «mugetului boilor» şi a siestei sub arbori delira. Urmaş de ţăran, era cu deosebire sensibil la spectacolul rustic, iar prestigiul textului clasic însutea valoarea versurilor. O descripţie oricît de bogată a unui modern nu-i sugera lui Sufleţel atît cît simplele hexametre virgiliene.) Emoţia lui intimă era delicioasă şi Ioanide, căruia îi plăcea Virgil, se complăcea în entuziasmul extraordinar al lui Sufleţel. «Cel puţin, zicea el, dobitocul nu-i apatic.»
> – Foarte frumos! recunoştea şi Aurora.
> – Ia ascultă aici! (Sufleţel închidea ochii un moment ca într-un leşin de voluptate, căutînd a se domina.)
> «Precum şi clocotul avarului Acheront!» (Capodoperă de gîndire filozofică! Strepitum! Parc-auzi cum urlă valurile Acherontului! Minunat!) (*Bietul Ioanide*).

Unicul context identificat în textele literare pentru verbul *a înțelege* este o structură situată la granița cu frazeologia: *mă înțelegi*, cu rol de atenuare, prin care se introduce un sfat „incomod” adresat interlocutorului:

BDD-V2523 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

> Gaittany puse mîna paravan la gură, de formă, spre a sugera importanţa ştirii. Altfel, vorbi normal:
> — Am vrut să te anunţ într-o chestiune care poate să te intereseze. Am informaţii precise că se vor lua măsuri drastice împotriva Mişcării. Vor fi lichidaţi! Gavrilcea e pe listă, nenorocitul! Nu strică să iei unele măsuri (Gaittany propagă mîna prin aer, insinuînd necesitatea îndepărtării), ştiu că băiatul dumitale are relaţii cu el, ar fi bine, *mă înţelegi***,** un timp să-l reţii în casă. Ai priceput.
> Şi, ridicîndu-se repede, Gaittany porni jovial spre uşă, căutînd să scape cît mai iute.
> — Asta am vrut să-ţi spun. Te salut cu dragoste!
> Şi cu mîna făcu un salut dulce la frunte. Ioanide, absorbit, îi mulţumi şi-l conduse la uşă, ţinînd-o deschisă pînă ce Gaittany se întinse confortabil în automobil.
> — E-n regulă! Îi strigă acela făcîndu-i semn cu mîna încare ţinea agenda, de pe care apoi îndată şterse punctul efectuat (*Bietul Ioanide*).

O serie de lucrări lexicografice de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea (v. Surse) consemnează structuri gramaticalizate ale verbelor, care s-au specializat pentru anumite funcționalități sau sensuri noi, abstractizate în evoluția de la etimonul latin. Pentru *a asculta*, Lazăr Șăineanu înregistrează sensul „a lua în seamă, a lua aminte; a împlini o rugăminte, o dorință”, în exemplul: *Ascultă ce-ți spun* (LȘ, s.v. *a asculta*), pentru *a auzi*, specializarea formei de imperativ *auzi!* pentru „a lua seama la ce spune”: *Auzi mă! Nu-l vezi că e o tigoare?* (Ion Creangă apud LȘ, s.v. *a auzi*) și a formei interogative de perfect compus *ai auzit?* pentru „a înțelege, a pricepe”: *în salon de clasa-ntâi... ai auzit*?” (*ibid.*).

Cu aproximativ patruzeci de ani mai târziu, dicționarul lui Candrea și Adamescu (CA) menționează utilizarea formelor de imperativ *ascultă!* sau *ia-ascultă!* cu o anumită funcționalitate: „se zice când voim a chema pe cineva, sau voim să-i atragem luarea aminte asupra celor ce avem să-i spunem” (CA s.v. *a asculta*) și folosirea formei de perfect compus interogativ *ai auzit?* ca „expresiune care se adresează cuiva pentru a-i atrage luarea aminte asupra unui lucru, pentru a-i porunci ceva”: *să faci așa cum ți-am spus, ai auzit*?, precum și a formei de imperativ *auzi!* alături de cuvinte care exprimă mirare, supărare, indignare: *Auzi! tocmai el să mă vorbească de rău!*, *auzi acolo!*, *auzi vorbă!*, *auzi îndrăzneală!* (*ibid.*) și a formei *aud* ca „răspunsul pe care-l dă cineva când e chemat sau când a înțeles bine ce i s-a spus” (*ibid.*).

Pentru româna actuală, folosirea unor verbe de cogniție cu forme pronominale este parte a unor strategii de poziționare a locutorului în conversație. Prin structura *ascultați-mă* se negociază intervenția locutorului și se marchează un dezacord cu interlocutorul.

Tipul de context în care se face enunțarea are un rol determinant în opțiunea pentru unele verbe de cogniție: *vă ascult/vă ascultăm* este utilizat numai în emisiuni de televiziune, spre exemplu. În același timp, selectarea anumitor forme verbale este în relație directă cu atitudinile privitoare la politețe ale locutorilor: *auzi* este o alegere voint nepolititicoasă, care ține mai curând de un idiostil. Condiționări ale contextelor lingvistice sau extralingvistice asupra unor verbe de cogniție se înregistrează și în alte limbi romanice. Spre exemplu, *écoute/écoutez* se utilizează în

BDD-V2523 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

franceză doar în intervenții orale spontane, iar *tu vois* presupune un spațiu comunicațional vizibil (Rodríguez Somolinos, 2003: 72).

Lucrarea a pus în evidență rolul de mărci fatice și de mărci de negociere a dreptului la replică al celor trei verbe analizate, care se pot utiliza și ca simple formule de fluidizare a conversației, numeroase ocurențe fiind condiționate de opțiunile de politețe ale utilizatorilor, deci de idiostil.

Surse

CA = I. Aurel Candrea, Gh. Adamescu, *Dicţionar enciclopedic ilustrat – Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi*, ediție anastatică, Bucureşti, Saeculum I.O., 2010.

CORV = L. Dascălu Jinga, *Corpus de română vorbită. Eșantioane*, București, Oscar Print, 2002.

CRVA = L. Hoarță-Cărăușu, *Corpus de limbă română vorbită actuală*, Iași, CERMI, 2005.

DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Univers Enciclopedic, 2009.

Ev.z. = „Evenimentul zilei”, 2007.

Ev.z. LS = „Evenimentul zilei”, suplimentul „Life & Style”, 2002–2003.

Ionescu-Ruxăndoiu (coord.) 2002: L. Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Interacțiunea verbală în limba română actuală: corpus (selectiv): schiță de tipologie*, Editura Universităţii din Bucureşti (IV 1).

Ionescu-Ruxăndoiu (coord.) 2007: L. Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Interacțiunea verbală (IV) 2 – Aspecte teoretice și aplicative*, Editura Universităţii din Bucureşti (IV 2).

LȘ = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*, Iași, 1994–1996.

PPC = M.C. Pintilii, *Principiul politeții – factor de eficiență discursivă în discursul politic românesc. Corpus*, teză de doctorat, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2011.

ROVA = Laurenția Dascălu Jinga (coord.), *Româna vorbită actuală: corpus și studii*, București, Editura Academiei Române, 2011.

TDM I = B. Cazacu (coord.), *Texte dialectale. Muntenia*, vol. I, București, Editura Academiei, 1973.

TDM I = B. Cazacu (coord.), *Texte dialectale. Muntenia*, vol. II, București, Editura Academiei, 1975.

Versiuni electronice pentru:

I.L. Caragiale, *Momente şi schiţe*.
George Călinescu, *Enigma Otiliei*, *Bietul Ioanide*.
Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*.

Bibliografie

Benjamin 2010: F. Benjamin, *É vida, olha...: Imperatives as Discourse Markers and Grammaticalization Paths in Romance. A diachronic corpus study*, în „Languages in Contrast” 10, 2, p. 245–267.

Blumenthal 2007: P. Blumenthal, *Verbes cognitifs en français médiéval*, în *Sexaginta – Festschrift für Johannes Kramer*, în Dahmen W. & Schlösser, R. (eds.), Hamburg, Buske, p. 21–41.

Bybee, Scheibman 1999: J. Bybee, J. Scheibman, *The effect of usage on degrees of constituency: the reduction of don't in English*, în „Linguistics”, 37, p. 575–596.

BDD-V2523 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

Cappelli 2007: Cappelli G., *Translating English verbs of cognitive attitude into Italian: the difficulties of mapping two apparently equivalent complex systems*, în G. Cappelli şi S. Masi (eds.) *Lexical complexity: theoretical assessments and translational perspectives*, Pisa, Pisa University Press, p. 177–201, 2nd draft, http://www.gloriacappelli.it/wp-content/uploads/2007/08/10-cappelli.pdf.

Cappelli 2008: G. Cappelli, *Antonymy and verbs of cognitive attitude: when know is the opposite of think and believe*, în M. Bertuccelli Papi, A. Bertacca şi S. Bruti (eds): *Threads in the Complex Fabric of Language*, Pisa, Pisa University Press, p. 529–546, http://www.gloriacappelli.it/wp-content/uploads/2010/02/7-cappelli12sm.pdf .

Cazacu 1950: B. Cazacu, *Despre înţelesul unor verbe „sentiendi"*, în „Studii şi cercetări lingvistice", 1, p. 257–264.

Franckel, Lebaud 1990: J.-J. Franckel, D. Lebaud, *Les figures du sujet. à propos des verbes de perception, sentiment, connaissance*, Gap/PARIS, Ophrys.

Gabrea 1965: M. Gabrea, *Construcţii incidente aspecte morfologico-sintactice şi stilistice*, în LR, 14, 5, p. 533–544.

GALR: *Gramatica limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei, 2005.

García-Miguel, Comesaña 2004: J.M. García-Miguel, S. Comesaña, *Verbs of cognition in Spanish: constructional schemas and reference points*, în A. Silva, A. Torres şi M. Gonsalves (eds.): *Linguagem, Cultura e Cogniçao: Estudos de Linguística Cognitiva*, Almedina, p. 399–419, http://webs.uvigo.es/ adesse/textos.

Goddard, Wierzbicka 1994: C. Goddard, A. Wierzbicka (eds.), *Semantic and Lexical Universals – Theory and Empirical Findings*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.

Goddard, Wierzbicka 2002: C. Goddard, A. Wierzbicka (eds.), *Meaning and Universal Grammar: Theory and Empirical Findings*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.

Grezka 1990: A. Grezka, *La polysémie des verbes de perception visuelle*, Paris, L'Harmattan.

Hoinărescu 2007: L. Hoinărescu, *Aspecte ale politeţii pragmatice în româna contemporană vorbită*, în L. Ionescu-Ruxăndoiu (coord.) 2007: 129–169.

Irimia 1997: D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Polirom.

Nicula 2010: I. Nicula, *Lexicul verbelor de percepţie. Delimitări şi clasificări*, în *Studies in Linguistics and Communication*, Bucureşti, Paralela 45.

Nicula 2011: I. Nicula, *Utilizări ale verbului A VEDEA în româna vorbită*, în ROVA: 224–233.

Pop 1991: L. Pop, *„Incidenţa" incidentelor*, în „Studii şi cercetări lingvistice", 42, 3–4, p. 73–87.

Pop 2009: L. Pop, *Quelles informations se pragmatisent? Le cas des verbes plus ou moins marqueurs*, în „Revue roumaine de linguistique", LIV, 1–2, p. 161–172.

Renzi 1973: L. Renzi, *Il campo semantico di «conoscere»* în *La Traduzzione. Saggi e Studi*, Trieste, LINT, p. 377–385.

Rodríguez Somolinos 2003: A. Rodríguez Somolinos, *Un marqueur discursif fu français parlé: écoute ou l'appel à la raison*, în „THÉLÈME. Revista Complutense de Estudios Franceses", número extraordinario.

Schwanenflugel, Martin, Takahashi 1999: P.J. Schwanenflugel, M. Martin, T. Takahashi, *The organization of verbs of knowing: evidence for cultural commonality and variation in the theory of mind*, în „Memory & Cognition", 27 (5), p. 813–825.

Shirt 1975: D. Shirt, *Les „verba cogitandi" dans les constructions interrogatives en ancien français*, în „Revue de linguistique romane", 39, p. 351–380.

Stenstrom 1994: A. Stenstrom, *An Introduction to Spoken Interaction*, London, Longman.

Stubbe, Holmes 1995: M. Stubbe, J. Holmes, *You know, eh and other exasperating expressions*, în „Language and Communication", 15, 1, p. 63–88.

BDD-V2523 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)

Șerbănescu 1991: A. Șerbănescu, *Despre statutul lui **uite** vs. **uită-te***, în „Studii și cercetări lingvistice”, 42, 3–4, p. 151–165.
Ștefănescu 2007a: A. Ștefănescu, *Conectori pragmatici*, Editura Universității din București.
Ștefănescu 2007b: A. Ștefănescu, *Aspecte pragmatice: incursiuni în româna actuală*, Editura Universității din București.
Thompson, Mulac 1991: S.A. Thompson, A. Mulac, *The discourse conditions for the use of the complementizer **that** in conversational English*, în „Journal of Pragmatics”, 15, p. 237–251.
Urmson 1952: J.O. Urmson, *Parenthetical Verbs*, în *Mind*, vol. LXI. p. 480–496.
Waltereit 2002: R. Waltereit, *Imperatives, interruption in conversation, and the rise of discourse markers: A study in Italian **guarda***, în „Linguistics”, 40–45, p. 987–1010, http://www.staff.ncl.ac.uk/richard.waltereit/guarda.pdf.
Wierzbicka 1988: A. Wierzbicka, *The semantics of grammar*, Amsterdam, John Benjamins.
Wierzbicka 2004: A. Wierzbicka, *Conceptual primes in human languages and their analogues in animal communication and cognition*, în „Language Sciences: a world journal of the sciences of language”, vol. 26, no. 5, p. 413–441.

Cognition Verbs with Potential for Pragmaticalization

The traditional grammar books have avoided systematically the topic of verbal discourse markers because this type of discourse markers cannot receive canonical descriptions in grammars having the effect of spoiling the syntax and being related exclusively with spoken language. In the Romanian recent linguistic studies the topic emerges from fragmentary presentations in chapters devoted to sentence connectors with special reference to set phrases such as *așa cum ai văzut, după cum știi, după cum se știe* (GALR) or in chapters concerning incidental structures without any semantic role: *mă rog?, ce să-i faci?, cum să spun, știi?, nu știu cum să spun etc.*

Our paper places a focus on the class of cognition verbs from which we choose three examples of verbs with relatively high potential for pragmaticalization: *a asculta*, *a auzi* and *a înțelege*. The paper offers a description of their semantic-sintactic behaviour emphasising the different pragmatic values they develop in distinct contexts. The illustrating examples have been excerpted from sources of both spoken and written Romanian in order to check a possible continuity of syntactic patterns.

BDD-V2523 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:52:35 UTC)